

NAJPRIJE KRALJEVSTVO BOŽJE

Jürgen Moltmann*

Kraljevstvo Božje i Isus

1. Tko pristaje uz Isusa, pristaje uz kraljevstvo Božje. Neizbježno je tako, jer *Isusova stvar* je bila i jest »kraljevstvo Božje«. Tko traži Boga i pita za kraljevstvo u kojemu se »grle pravednost i mir« (Ps 85, 11) neka pogleda na Isusa i intenzivno se pozabavi događajima koji su se događali u njegovoj nazočnosti i koji se u njegovu Duhu još i danas događaju. Očigledno je tako, jer Isus nije ništa drugo nego *kraljevstvo Božje u osobi*.

Oboje spada nerazdvojivo zajedno: Isus i kraljevstvo Božje, kraljevstvo Božje i Isus. Isus donosi kraljevstvo Božje nama ljudima na svoj jedincat način i uvodi nas u širinu i ljepotu toga kraljevstva. Kraljevstvo Božje čini Isusa Krista Spasiteljem i osloboditeljem za sve nas. Stoga ako želimo upoznati tajnovito »kraljevstvo Božje«, moramo motriti Isusa. S druge strane, želimo li shvatiti tko je zapravo Isus, moramo spoznati kraljevstvo Božje.

2. Želim jače naglasiti ovu Isusovu stranu kraljevstva Božjeg jer je u povijesti svjetskih religija i carstava bilo i danas ima posve drugačijih predožaba o kraljevstvu Božjem: Apsolutističke i imperijalističke vladavine nasilja izdaju se kao »teokracija« da bi »u ime Boga« počinile svoja zlodjela i potom ih slavile kao blagoslov neba. Ako postoji kršćanska razlika prema takvim teokracijama onda je to Isus koji čini razliku jer je u njihovo ime bio razapet.

»Kraljevstvo Božje« — Što je to?

Kolike se teškoće javljaju već kod samoga prijevoda kad rabimo pojmove koji nas umjesto na smisao teksta upućuju na nešto drugo. Kako prevesti grčki izraz »basileia tou Theou«? Prevedemo li ga »kraljevstvo Božje«, neki će pomisliti na »rimsko carstvo« na »njemačko carstvo« u svakom slučaju na neko »sveto carstvo«. »Kraljevstvo« je zacijelo prostor koji određuju zajednički zakoni, zajednička vlada i koji je nastanjen građanima i građankama kao »sugrađanima kraljevstva«. Misli li se pritom na ograničeni prostor, onda se govori o »kraljevstvu dobra« i »kraljevstvu zla« i o »dva kraljevstva«: »duhovnom« i »svjetovnom«.

* Jürgen Moltmann je poznati i priznati suvremeni protestantski teolog. Autor je brojnih studija, članaka i knjiga. Za našu je reviju, na prijedlog prof. dr. Miroslava Volfa, suradnika *Crkve u svijetu*, poslao ovaj nadahnuti teološki članak.

Zahvaljujemo prof. Moltmannu i prof. Volfu te rado objavljujemo ovo aktualno tumačenje o pojmu »kraljevstva Božjega«, u kršćanskom biblijskom duhu, koje nam otkriva istinsku vjeru i evanđeosku nadu naše braće protestanata (Uredništvo).

Ako se pak kraljevstvo povezuje s Bogom, onda ne mogu biti dva ili više kraljevstava, jer jedan je Bog i osim njega nema drugih.

Mjesto izraza »kraljevstvo Božje« prije stotinjak godina se ustalio prijevod »*vladavina Božja*«. Ovaj izraz zvuči dinamičnije: Bog je Gospodin jer on vlada i sve čime vlada njegovo je kraljevstvo. Na osobnoj, strukovnoj i političkoj razini pretrpjeli smo tolike oblike prisvajanja vlasti pa smo postali oprezni i u čežnji za »Božjom vladavinom«. Htjeli bismo najprije znati na koji način Bog vlada u usporedbi s onim drugim vladavinama i imamo li mi kao njegove poslušne sluge nekog utjecaja. Da samo Bog treba biti »Gospodin«, to će se možda svidjeti muškarcima dok sve osjetljivije žene ovo svojstvo vladavine osjećaju kao odveć zahtijevno, pa je minimalna i njihova čežnja da se nad njima vlada. Sve više muškaraca odbijaju da budu gospoda. Žele da budu prihvaćeni kao braća i prijatelji.

Pojačamo li izraz »*vladavina Božja*« pridjevkom »*kraljevska vladavina Božja*«, onda moramo podosta dugo tražiti po priručnicima krizmanika odgovarajuće tumačenje ako se ne želimo spustiti na razinu trača u stupcima ilustriranih revija.

U Novom zavjetu ne nalazimo definiciju »kraljevstva Božjeg«. Isus nije nigdje izričito objasnio »pojam« kraljevstva. »Što pojam znači... Isus pretpostavlja kao poznato« — kaže se u jednoj novijoj crkvenoj spomenici (Votum der EKV, 1986, 66). Moglo bi se tako pomisliti, ali nije tako. Isus uopće nije dao stari ili novi »pojam« kraljevstva Božjega, nego je, štoviše, donio kraljevstvo Božje. U tome je velika razlika: jedno je definirati prave pojmove o životu, a drugo je pravo živjeti. Jedno je naučiti pojam sreće, a drugo je biti sretan. I tako je jedna stvar pojmovno uobličiti kraljevstvo Božje, a druga stvar doživjeti kraljevstvo Božje, osjetiti ga, vidjeti ga i kušati. Ne smije pojmom biti određeno iskustvo nego iskustvo mora određivati pojam. Inače ne bismo od same zbrke pojmova uopće mogli stjecati nova iskustva.

Ostavimo zato pojmove za »stvar Isusovu« onako kako smo ih prikazali, a okrenimo se samoj stvari. Kako je Isus prikazao svoju »stvar«, da je mogao reći: Među vama je? Kako su ljudi doživjeli njegovu »stvar«, da su klicali: »Što smo svojim očima vidjeli, što smo promatrali i što su naše ruke opipale: Riječ života...« (I Iv, 1).

Počnimo s *prispodobama o kraljevstvu Božjem*. Isusova je posebnost u tome da iznosi kraljevstvo u prispodobama iz prirode i čovjekova svijeta. Iz njegovih prispodoba naziru se perspektive kraljevstva koje nije moguće izreći nijednim pojmom. U bogatstvu prispodoba otvaraju nam se oči za ljepotu i širinu božanskog kraljevstva. Govorit ćemo također o *Isusovim ozdravljenjima* jer su ona čudesa kraljevstva Božjega. Osvrnut ćemo se i na *Isusovo druženje za stolom* s prezrenim grešnicima i carinicima jer ono znači jelo i piće u kraljevstvu Božjem. Na kraju ćemo se osvrnuti i na osnovni zakon kraljevstva Božjeg: *blaženstva Govora na gori*.

1. Perspektiva: kraljevstvo Božje u prisposodobama

U četvrtom poglavlju Matejeva Evandelja nalazi se skupina prisposodoba koje su uzete iz čovjekova ophođenja u prirodi: prisposodoba o sijaču, o sjemenu i gorušičnom zrnu. To su slike početka: Neki »izide da sije...«; sije sjeme u zemlju jer se nada da će izrasti i donijeti rod. Tako je i s kraljevstvom Božjim: sjemenje se sije u naš život da raste i u nama donese rod. Počeci su maleni; ako su od Boga, učinci će biti veliki i divni. Klice kraljevstva su kao gorušična zrna, »najmanje od svih«, ali kad izrastu od njih se razviju tolika stabla da ptice nebeske na njima nalaze mjesta. Sjeme raste samo od sebe, danju i noću. Svojom unutrašnjom snagom se razvija u stručak, klas i pšenično polje. Gledamo li ne samo na preneseni nego i na izravni smisao, onda je kraljevstvo Božje ponovno oživljavanje prirode. Marko ga, (13, 28—29) uspoređuje s »ljetnim vremenom«. Sama priroda postaje prisposobom: Kao što se stabla u proljeće zelene, cvijeće se pojavi i sjeme raste na poljima, tako je i kraljevstvo Božje konačno proljeće stvorenja. Počinje novi život, sva stvorenja oživljuju i donose plod. Očito je da su prisposodobe uzete iz proljeća i ljeta, a ne iz jeseni i zime. Od prirodnog tijeka »rađanja i umiranja« samo je rađanje uzeto kao prisposodoba za kraljevstvo Božje. Zato što kraljevstvo Božje nije ništa drugo nego novo stvaranje svih stvari za vječni život.

Prisposodobe iz prirode čine kraljevstvo Božje posve osjetnim: mirišem ružu, mirišem kraljevstvo Božje. Osjećam okus kruha i vina i kušam kraljevstvo Božje. Prolazim po šarenoj cvjetnoj livadi i osjećam kraljevstvo u kojemu sve može narasti i razvijati se, kraljevstvo u kojemu ima svega za sve dovoljno.

Kod Luke u 15. poglavlju nalazimo drugu skupinu prisposodoba: prisposodobe o izgubljenom i ponovo nađenom: izgubljena ovca, izgubljena drahma, izgubljeni sin. Veće je veselje na nebu zbog jednog »grešnika koji se obrati« (15, 7) nego zbog devedeset i devet pravednika. Tako se i pastir raduje kad nađe izgubljenu ovcu a ostavi svojih devedeset i devet ovaca. Lijepo je što je na drugom mjestu usporedba o ženi koja traži svoju izgubljenu drahmu i nalazi je. I opet se kaže: »Bit će veselje među Božjim anđelima zbog jednog grešnika, koji se obrati.« Potom slijedi prisposodoba o izgubljenom sinu. Ovdje se otac toliko veseli da se dodaje tumačeći: »Ovaj moj sin bijaše mrtav i oživje, bijaše izgubljen i nađe se« (Lk 15, 24). U sažecima Isusove poruke uvijek stoji: »Blizu je kraljevstvo Božje — činite pokoru.«

Riječ »pokora« je u povijesti našega jezika promijenila svoj smisao tako da je postala posve neuporabljiva za prijevod onoga što Isus ovim smjera reći. Riječ pokora (njem. Busse) znači novčanu globu ili nadoknadu. Stara židovska riječ za tu stvar znači »obrat«, odvratanje od nepravde i prijanjanje k pravednosti. Obrat ili preokret u njemačkom jeziku odveć je blizu riječi »obraćanje« i ima u sebi moralni prizvuk. Ni ovdje s pojmovima ne uspijevamo napraviti pomak.

Što je stvarni smisao ovih prisposoba? Zalutala ovca je nađena i onaj koji je nalazi veseli se, jer njegovo traženje nije bilo uzaludno. Izgubljeni novčić ne može ništa niti za to što se izgubio, niti što je opet nađen. Samo se žena raduje. Izgubljeni sin nije naposljetku bio samo »izgubljen i nađen« nego, dapače, »mrtav i oživio«. Što znači dakle prema ovim prisposobama »kraljevstvo Božje«? Ništa drugo nego Božje veselje radi pronalaska svojih izgubljenih stvorova. I što je »pokora« koju grešnik čini? Nije ništa drugo doli biti nađen, povratiti se iz otuđenosti, »oživjeti« i pridružiti se veselju Božjem. Kraljevstvo Božje doživljavamo gdje se tako nešto s nama događa, gdje napredujemo i oživljavamo kao cvijeće i stabla u proljeće jer osjećamo veliku i neiscrpnu ljubav iz koje proizlazi svaki život. Gdje doživljavamo Božju radost života i njegovo veselje poradi nas, gdje se budi u nama vedrina, tu kraljevstvo Božje nije tuđa vladavina nego izvor života. Kraljevstvo Božje je široki prostor u kojemu se možemo razvijati jer u njemu više nema nikakvih nevolja. Ako tako doživljavamo kraljevstvo Božje, onda spoznajemo puninu naših životnih mogućnosti.

Stoga je kraljevstvo Božje slično blagu skrivenu u njivi i skupocjenom biserju (Mt 13, 44) za koje čovjek sve drugo prodaje i ostavlja. Što može biti veće i ljepše? Prisposoba o velikoj gozbi (Mt 22, 1—10) to posvema objašnjava: Ne sliči kraljevstvo Božje vojarni u kojoj se čovjek uči poslušnosti, nego svadbi u Božjem veselju gdje se opušteno smije, pjeva i igra.

2. Perspektiva: Kraljevstvo Božje u ozdravljenjima bolesnih

Kod Isusa riječi i djela čine cjelinu. Prisposobe su o kraljevstvu Božjem komentari njegovih ozdravljenja bolesnih, njegova zajedništva s »grešnicima« i njegove solidarnosti s narodom. Događaji između Isusa i bolesnih, odbačenih i siromašnih stvarna su iskustva kraljevstva Božjeg.

Prvo što ljudi prema Evandeljima na Isusu zapažaju jest *iscjeliteljska moć božanskog Duha*. Stoga se prema Evandeljima ljudi u Isusovoj blizini ne očituju »grešnicima« kao kod Pavla nego kao bolesnici. Oni izlaze iz zakutaka i skrovišta u koje su bili potisnuti i dolaze k Isusu. »Uvečer, kad sunce zađe, dovodili su mu sve bolesnike i opsjednute te se sav grad skupi pred vratima. Izlijeći on sve bolesnike, a bijahu mnogi i različite im bolesti, istjera i sve zloduhe« (Mk 1, 32—34). »Zlodusi« su predstavljeni kao osobe koje imaju moć narušavanja i razaranja. Njima je svojstveno da uživaju u mučenju. Prema starom židovskom iščekivanju kad dođe Mesija, isčeznut će sa zemlje svi takvi zlodusi i ljudi će opet moći živjeti zdravo i razumno. U starom je vijeku često bilo čudesnih ozdravljenja. Ima ih i u našem modernom svijetu znanstvene medicine. Isusova ozdravljenja stoje u posebnoj horizontu jer spadaju u dolazak kraljevstva Božjega. Kad živi Bog pohađa svoja stvorenja moraju uzmaknuti sile muka. Izmučena stvorenja tada ozdravljaju. Kraljevstvo živoga Boga razgoni bacile smrti i širi klice života. Ne donosi spasenje samo u religioznom smislu nego ozdravlja i tijelo: u ozdravljenju bolesnih kraljevstvo zbiljsko. Duh oživljuje

ono što je bolesno i podložno smrti. Iako mnogi od nas danas nemaju neposredni odnos prema ovim pripovijestima o Isusovim ozdravljenjima bolesnih jer sami nismo nešto slično doživjeli, ipak ćemo s njihovom pomoću moći razumjeti da će Božja životna moć prožeti i naša tjelesa i shvatit ćemo materijalnu stranu kraljevstva Božjeg.

Kad Bog dolazi da obnovi zatrovani svijet, onda nije ništa neobično da bolesni ozdravljaju i da nestaju uzročnici bolesti. Isusova ozdravljenja su »čudesna kraljevstva« kako ih je nazvao Christoph Blumhardt koji je i sam govorio iz iskustva. U sjajnoj zori novog stvorenja svih stvari nisu to više »čudesna« već potpuno normalni događaji. Izgubi li čovjek pak veliku nadu u kraljevstvo Božje i ne može više gledati naprijed, onda mu ove pripovijesti ozdravljenja postaju bajkama bez značaja. U okviru nade u kraljevstvo Božje ne mogu se one pak zaboraviti jer u tom okviru postaju sjećanje nade.

Kao što su sve teške bolesti *vjesnici smrti* tako moramo i Isusova ozdravljenja shvatiti kao vjesnike: Oni su *vjesnici uskrsnuća*. Tek s novim rađanjem ovoga smrtnoga tijela na vječni život dovršuje se ono što je Isus učinio na bolesnicima. U svakoj teškoj bolesti borimo se sa smrću. U svakom ozdravljenju doživljavamo nešto od uskrsnuća: osjećamo se kao »nanovo rođeni« i »životu ponovo darovani«. Tako će biti kad se ispuni ono što sebi ne možemo predstaviti jer to još nismo iskusili: uskrsnuće mrtvih i život budućeg vijeka. U tom uskrsnulom svijetu dovršava se kraljevstvo Božje čije je klice Isus posadio u naša tjelesa svojim riječima i svojim ozdravljenjima. S obzirom na bolest kraljevstvo Božje znači ozdravljenje, s obzirom na smrt znači uskrsnuće.

Ozdravljajući bolesne, Isus je kraljevstvo Božje učinio svojom stvari. To je samo pola istine. Dolaskom bolesnika k Isusu on je i sa svoje strane iskusio što je kraljevstvo Božje. Nije imao na vlastito raspolaganje Božju iscjeliteljsku moć. Ozdravljenja su se događala u stanovitim odnošajima, u drugima pak nisu. U svom zavičajnom gradu »nije mogao učiniti nijedno čudo«, kaže Mk 6,5. Pod kojim uvjetima dakle djeluje Isusova iscjeliteljska moć?

Kad Isusu donose jednog bolesnog dječaka, on zaklinje oca tog dječaka: »O kad bi mogao povjerovati. Sve je moguće onomu koji vjeruje.« Dječakov otac odgovara u suzama: »Vjerujem, Gospodine, pomoz mi moju nevjeru« (Mk 9, 23—24). Dovoljno je samo to malo nevjerne vjere. Isus uzimlje dječaka za ruku, podigne ga i on ustade.

Još snažnija je pripovijest bolesne žene. To je žena koja je *bolovala od krvarenja* (Mk 5, 25). Ona se otraga kradom primiče kroz mnoštvo k Isusu i dotiče se njegova ogrtača. U sebi je govorila »Dotaknem li se samo njegove haljine, ozdravit ću.« Svojim tjelesnim dodirima ona Isusa »onečišćuje«, kako se tada mislilo, ali je na taj način ozdravila. Isus »odmah osjeti u sebi da je sila izišla iz njega«. On je pogleda i reče: »Kćeri, tvoja te je vjera ozdravila, hajde u miru.« Isus osjeća iscjeliteljsku moć koja izlazi iz njega mimo njegove volje i spoznaje preko vjere bolesnice. On raste spram očekivanja bolesnih i uči u ovom ozračju što je kraljevstvo Božje u svojoj konkretnosti.

»Kraljevstvo Božje« je ono što se događa između Isusa i bolesnika, između njegove moći i vjere ljudi: ovo dvoje se mora sresti. Susret oboga nazivamo iskustvom Duha Svetoga. U tom iskustvu Duh je nazočnost kraljevstva Božjega. I mi danas imamo iskustvo budućeg kraljevstva u prisutnosti Duha Božjega koji nas oživljuje.

3. Perspektiva: Kraljevstvo Božje u zajedništvu s Isusom

Isus je obećao kraljevstvo Božje siromasima, svojom moći se priklonio bolesnicima, Božje pravo donio obespravljenima i nepravednicima koje Biblija naziva grešnicima i carinicima. To je pravo očitovao svojim zajedničarenjem s njima. »Ovaj prima grešnike i jede s njima« (Lk 15, 2) — govorili su pripadnici dobrog društva. U obzorju kraljevstva Božjeg koje se bliži Isus je druženjem za stolom s nepravednicima anticipirao gozbu pravednika u kraljevstvu Božjem.

»Gozba pravednika« s tim nepravednicima? Da, jer je Isus svojim milosrđem na njima izvršio Božje pravo milosti i »opravdao« ih, kako će to poslije reći Pavao. To je već sadržano u riječi »prihvaćen«. Prihvaćanje prezrenih jest ozdravljenje koje Isus donosi »grešnicima i carinicima«. Tako »kraljevstvo Božje« dolazi na svijet poniženima i prezrenima i otvara duševne tamnice njihova samoprežira.

Na jednoj su strani prezreni, kao ovi »grešnici i carinici«, na drugoj pravedni i dobri, koji određuju što je pravo i što nije i tko je dobar a tko loš. Kao što posjedovanje bogatstva siromašne ostavlja »siromašnima«, tako i »posjedovanje dobra« (Ragaz) čini zle zlima. Kad Isus »prihvaća grešnike i s njima blaguje«, on je za dobre ili i sam grešnik ili prevratnik koji remeti ljestvicu vrednota njihova društva. »Opravdavajući« pak grešnike, on spašava i dobre i pravedne, jer ih izbavlja iz vlastite samopravednosti. Tko prihvaća grešnike taj je spreman prihvatiti i pravednike, ali ne kao pravedne nego kao grešne. To je ono isto pravo milosti koje jedne spašava, a druge osuđuje, da svi zajedno postignu mir.

4. Perspektiva: Kraljevstvo siromašnih i djece

Osnovni zakon kraljevstva Božjeg u ovome svijetu jest Isusov Govor na gori a njegov su vrhunac blaženstva siromašnih, jer »njihovo je kraljevstvo nebesko«. Ono što Pavao i reformatori nazivlju »opravdanje grešnika« to je kod Isusa *blaženstvo siromašnih*. Evanđelje se naviješta siromasima, najprije onima koji u svijetu ništa ne znače i ničega nemaju.

Opći pojam »siromasi« obuhvaća one koji gladuju, koji nemaju zaposlenja, koji su porobljeni, obeshrabreni, patnici. To je potlačeni narod, »ochlos« grčki, »minjung« koreanski. »Siromašni« to su socijalno »ne-osobe«, »radna snaga«, »ljudski materijal«. Najsiromašniji među siromasima bili su i većinom jesu starije žene, za koje se kaže da više »ni za što nisu«. S druge strane siromahe osiromašuju ne samo »bogati« nego i »nasilnici« koji se bogate na njihov račun te slabije jednostavno potiskuju.

Isus se svojom porukom i svojim ophođenjem miješa u socijalni konflikt nasilničkog društva koje bogate čini još bogatijim a siromašne još siromašnijim. Evanđelje o kraljevstvu Božjem ne ostaje u tom sukobu neutralno. Ono pristaje uz siromašne da tako i bogate spasi, da ih otkupi od njihova samozadovoljstva.

Što Evanđelje donosi siromasima? Ne donosi im nikakva dobročinstva i ne čini ih bogatima. Donosi im *novo dostojanstvo*. Siromašni nisu više objekti koji trpe ugnjetavanje i poniženja nego subjekti s dostojanstvom djece Božje. Isus siromašnima donosi sigurnost da je njihovo dostojanstvo nerazorivo u očima Božjim. I s tom sviješću siromašni, robovi, prodane žene, mogu se uzdići iz praha i sami sebi pomoći. Oni odbacuju ljestvicu vrednota konkretnog društva koje ih svakodnevno uvjerava da su zakazali, da nisu uspjeli, da nisu ni za što, te počinju živjeti uzdignute glave hodati uspravno. Najteža je zapreka za samoslobađanje siromašnih uvijek u tome da su i sami poprimili društveni sustav vrednota koji u njima rađa preziranje samih sebe. Vjera pobjeđuje ovaj samoprezir i podiže pognute. »Vaše je kraljevstvo nebesko«. To nije *varava nada* da bi ovdje bili pokorni nego je to ovlaštenje da ustanu i kao djeca Božjeg kraljevstva donose mir ovom nasilničkom svijetu.

Isus ne vodi siromašne prema socijalnom uzdizanju da bi i oni postali bogati kao i drugi. On ih izvodi na put zajedništva u kojemu vlada kultura darivanja kao što to pokazuje čudesno nahranjenje pet tisuća. Isus, njegovi učenici i učenice navještali su siromasima svoga vremena budućnost u kraljevstvu Božjem jer kraljevstvo već pripada siromasima. »Blago siromasima jer je njihovo kraljevstvo nebesko« (Mt 5, 3). Isus *otkriva* kraljevstvo Božje kod siromašnih. Siromasi mu ga pokazuju. Tako je i s djecom o kojoj Isus kaže da njima *pripada* kraljevstvo nebesko (Mt 19, 14). Na njima otkriva da ljudi moraju postati kao djeca da bi ušli u kraljevstvo Božje. Zato od siromašnih dolazi nijemi poziv u kraljevstvo Božje. Nije pritom važno zovemo li ga mi »evangelizacija preko siromašnih« ili »mesijanizam siromaha«. Postoji i posve jednostavan i neizrečen poziv za kraljevstvo Božje koji dolazi preko djece. Isus nije samo naviještao već je i sam učio: od bolesnika, siromašnih, žena i djece. Tko u Isusovoj poruci sluša o kraljevstvu on ga i sam otkriva u svom zajedništvu sa siromašnima, ženama i djecom. Posljednji su prvi i nejak i su najjači. Onaj koji nam je približio kraljevstvo Božje približit će nam siromašne i djecu. Oni su njegova obitelj, njegov narod, jer i oni zastupaju kraljevstvo Božje u ovom nasilničkom svijetu.

Pet teoloških pitanja i odgovora

Na temelju ovih biblijskih spoznaja pokušat ćemo odgovoriti na neka teološka pitanja koja se s obzirom na »kraljevstvo Božje« često postavljaju.

1. pitanje: Je li kraljevstvo Božje sadašnjost ili budućnost?

Je li predmet iskustva ili očekivanja? Nakon iznesenoga odgovor nije težak: Ono je predmet sadašnjeg iskustva u zajedništvu s Isusom.

Gdje bolesni ozdravljaju, izgubljeni se vraćaju na pravi put, prezreni bivaju prihvaćeni, siromašni otkrivaju svoje dostojanstvo, okoštali oživljuju, umorni život se pomlađuje i rađa — tu počinje kraljevstvo Božje. Počinje kao sjeme. Njegove su klice posađene već u ovaj život i tako nam je iskustveno. Zato je i predmet nade, ali nade koja je čvrsto utemeljena na iskustvu i sjećanju da će sjeme rasti, da će se nađeni vratiti u svoj dom, izliječeni od bolesti uskrsnuti od smrti, oslobođeni živjeti u zemlji slobode. Budući da se kraljevstvo Božje očituje prisutno u zajedništvu s Isusom očekujemo njegovo buduće dovršenje. Iskustvo i nada se međusobno potkrepljuju.

Slab je i nemoćan crkveni navještaj o sadašnjim znakovima dolazećeg kraljevstva bilo da su to »znakovi vremena« koje opažamo ili politički izvedeni »znakovi«. Sjeme kraljevstva je već posijano i njegove klice već niču, ali u tom rastu ima i porođajnih bolova. Oni koji osjećaju kraljevstvo počinju trpjeti zbog neotkupljenosti ovoga svijeta. Oni zazivaju: »Maranatha, dođi, Gospodine Isuse« ne zbog doživljaja oskudnosti nego iz iskustva usrećenosti i nade: »Dođi kraljevstvo Tvoje.« Što više osjećamo blizinu kraljevstva, to usrdnije molimo za njegov dolazak. Kad je sloboda blizu, okovi počinju boljeti.

2. pitanje: Je li kraljevstvo Božje ovostrano kao zemaljsko kraljevstvo ili onostrano nebesko kraljevstvo?

Oni koji ga hoće shvatiti onostrano upućuju na Isusovu riječ: »Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta« (Iv 18, 30). Pritom previđaju da se ovaj izričaj odnosi na porijeklo a ne na mjesto kraljevstva. Dakako, nije »od« ovoga svijeta nego od Boga jer inače ne bi moglo izliječiti ovaj bolesni svijet. Ali je u Isusu i po Isusu u ovome svijetu. Kad je Isus izrekao ove riječi kraljevstvo je Božje bilo u osobi pred rimskim namjesnikom.

To je kraljevstvo Boga Stvoritelja koje obuhvaća sve stvorenje, nebo i zemlju, nevidljivu i vidljivu stranu ovoga svijeta. Zato je onozemno, na nebu, i ovozemno, na zemlji. U Očenašu molimo za dolazak kraljevstva: »kako na nebu tako i na zemlji« i pod nebom mislimo na stranu stvorenja koje već potpuno sličí Bogu, a pod zemljom na ovu stranu stvorenja koja je još u bolima. Od budućeg kraljevstva očekujemo novo nebo i novu zemlju. Nema spasenja bez ove zemlje. »Nebesko kraljevstvo« je židovski izraz za kraljevstvo Božje jer Božje ime nisu smjeli spominjati. Ne radi se o nekoj projekciji želja u nebo. Ne želimo doći »u nebo« nego se nadamo »uskrsnuću mrtvih i životu budućega svijeta« (Nicejsko vjer., 3. članak). Kraljevstvo Božje je isto tako zemaljsko kao što je i sam Isus bio zemaljski i gledajući njegov svršetak moramo reći: Kraljevstvo je Božje s Kristovim križem neizbrisivo zasađeno u ovaj svijet. Uskrsnućem Raspetoga počinje ponovno rađanje čitavog stvorenja. Stoga, braćo i sestre, ostanite vjerni zemlji«. Jer, ona je to zavrijedila.

3. pitanje: Je li kraljevstvo Božje samo stvar Božja ili je i stvar ljudi? Možemo li mi vršiti mesijanska djela ili ne možemo »ništa činiti«?

Crkvene izjave rado kažu da je kraljevstvo Božje stvar Božja da bi

potom zaključili: »Ljudi ne mogu i ne trebaju uspostavljati ovo kraljevstvo« (Magdeburška deklaracija 1988). Ovo mirno odvajanje Boga od čovjeka razumljivo je iz spomenute alternative novoga vijeka, ali ono dokida sve ono što Novi zavjet kaže za Isusa. Gdje je Isus u tom rascjepu? Je li on bio Bog? Je li bio čovjek? Zar nije bio Bogočovjek, utjelovljeni Bog? To dakako kažu sve kršćanske ispovijesti vjere. Zato je prva rečenica kriva. Ona mora glasiti: *Kraljevstvo Božje je stvar Isusova.*

U zajedništvu s Isusom ljudi su iskusili kraljevstvo Božje osjetno i opipljivo, ne privremeno i dvosmisleno, nego posve jasno kao bolesnik koji je ozdravio, grešnik koji je prihvaćen, izgubljenik koji je ponovno nađen. Kao stvar Isusova, kraljevstvo Božje je konkretno, iskustveno. Njega ljudi isto tako zbiljski prakticiraju: »Najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost...« U zajedništvu s Isusom ljudi osjećaju kraljevstvo Božje. Po tom iskustvu oni postaju »suradnici kraljevstva Božjega i čine ista mesijanska djela kao i Isus: »Idite i navješćujte: Blizu je kraljevstvo Božje. Liječite bolesnike, uskrisujte mrtvace, čistite gubavce, izgonite zle duhove« (Mt 10, 7—8). Prema Isusovu shvaćanju kraljevstvo Božje je i naša stvar. »Djelovanje na kraljevstvu Božjem« — tako se u 19. st. zvala misionarska i karitativna služba kršćana u svijetu.

4. pitanje: Je li kraljevstvo Božje neki drugi svijet ili ono znači da se ovaj svijet mijenja?

Neki zamišljaju kraljevstvo Božje kao neki drugi svijet koji ima doći na kraju ovoga. Neki zamišljaju vječni život kao drugi život poslije smrti koji će doći nakon ovoga života. To nas vodi u zabludu i obezvrijeđuje Božje stvorenje. Novo stvorenje nije drugo stvorenje već novo stvorenje ovoga poremećenog svijeta. Vječni život nije drugi život već uskrsnuće ovoga života u život Božji. Ovo smrtno obući će »besmrtnost i raspadljivo neraspadljivost«, naglašava Pavao. Zato kraljevstvo Božje znači da će ovaj svijet postati drugačiji i da će se iz nasilja i nepravde nanovo roditi za pravednost i mir. A mi ćemo od bezbožnika postati Božji stvorovi i djeca Duha. Zato se kraljevstvo Božje ne da ograničiti na religiozno, moralno ili duhovno područje. Kao kraljevstvo Boga stvoritelja mora biti opće, mnogostruko i raznoliko kao sveukupno stvorenje. Bit će od pomoći ako svuda gdje u Evanđelju stoji »kraljevstvo Božje« prevedemo riječju »novo stvorenje«. Dakle: Oživite, jer je blizu došlo novo stvorenje svih stvari.

Iako je tek u počecima i zametcima, nemamo pravo ograničavati novo stvaranje svih stvari niti kraljevstvo Božje odvajati od tržišne privrede i svjetske politike. Gdje god je život ugrožen, Bog u tome ne ostaje ravnodušan.

5. pitanje: Je li kraljevstvo Božje teokracija ili sjedinjenje s živim Bogom?

Doslovni prijevod kraljevstva Božjeg znači »teokracija«, ali izraz »Stvar Isusova« bolje naglašava oživljavanje svih stvorova u zajedništvu sa

Stvoriteljem. Kraljevstvo Božje je široki prostor u kojemu više nema nikakve nevolje. Bez ovog *Božjeg slobodnog prostora* nema ni ljudske slobode. Kraljevstvo Božje je *punina vremena*, čas za koji se parafrazirano može reći: Ostani, divni času, tako si lijep, jer on zaista ostaje i nema kraja. Kraljevstvo Božje — to je *Bog koji počiva*, koji prebiva u svome stvorenju i čini ga svojim domom. Sva stvorenja postaju njegovim ukućanima. Kraljevstvo Božje — to znači Bog je blizu, on je prisutan i daje da njegova stvorenja imaju udjela u njegovim svojstvima u njegovoj slavi, ljepoti, njegovu životu i dobroti, jer i on ima udjela u sudbini svojih stvorenja u njihovoj konačnosti, ranjivosti, smrtnosti. Kraljevstvo Božje već sada doživljavamo u ljubavi, jer »tko ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njemu« (1 Iv 4, 16). Tako očekujemo otkupljeno stvorenje u Bogu i Boga koji se veseli u stvorenjima. Ovakvo shvaćanje nazivam *kršćansko shvaćanje kraljevstva Božjeg*. Ako je Krist kraljevstvo Božje u osobi, što je onda kraljevstvo Božje nego kozmička inkarnacija Božja. Bez ovoga kršćanskog shvaćanja kraljevstva Božjeg, što ga nalazimo kod Isusa, *teološko shvaćanje* ostaje prazno i izloženo klerikalnoj ili političkoj zlouporabi.

»Najprije kraljevstvo Božje...«

»Najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, a to će vam se nadodati« (Mt 6, 33). Za Isusa je kraljevstvo Božje prva točka dnevnog reda, kod nas pak kao zapreka tome isprečuju se druge stvari, ponajviše vlastiti interesi. Pokušajmo kraljevstvo Božje opet staviti na prvo mjesto u našem životu.

Ovdje ću uzeti stare predodžbe o različitim oblicima kraljevstva Božjega u ovome svijetu, oduzet ću im statičnost nepromjenjivog poretka te konkretno naznačiti za čim treba težiti u različitim područjima života:

1. za *humaniziranjem* ljudskih prilika i odnošaja,
2. za *demokratizacijom* politike
3. za *socijalizacijom* gospodarstva
4. za *naturalizacijom* kulture i
5. za *orijentacijom Crkve prema kraljevstvu Božjem*

1. Brak, obitelj, prijateljstvo i odnosi najintimnija su područja za čovjekovo očovječenje. Budući da nas svaka neljudskost koja se tu događa između muža i žene, roditelja i djece, prijateljica i prijatelja neposredno povređuje naša je zadaća da u međusobnom ophođenju postanemo ljudi i budemo kršćani.

Valja učiti umijeće življenja. Učimo ga u doživljenom praštanju grijeha u čudu novog početka. U onom širokom prostoru gdje više nema nikakve nevolje prihvaćamo jedan drugoga, međusobno rastemo i razvijamo se. U ljubav spada prijateljstvo koje umije povezati naklonost i poštovanje slobode drugoga. To je respekt pred tajnom drugoga i nje-

govim još neostvarenim mogućnostima. Uskratimo li ljubav, onda jedni druge ukalupljujemo čvrstim predodžbama, sudimo i postajemo kruti jedni prema drugima. To je pak smrt. Ljubav, međutim, oslobađa od takvih predodžaba i drugome otvara budućnost. Nadamo se jedan za drugoga, čekamo jedan na drugoga. I to je život.

Ljudski odnosi su više nego brak i obitelj; oni su temelj svakog društva. U ime »Isusove stvari« ovdje vrijedi da je neko društvo samo toliko dobro koliko je dobar i njegov najslabiji član. Pravo samilosti ne spada samo u karitas i dobrotvorne ustanove nego je ustavni zakon svakog društva koje želi biti ljudsko. Socijalno zakonodavstvo i organizirano zdravstvo valja mjeriti prema teretu koji nose siromašni i olakšanjima koje dobivaju bolesni. Tko želi spoznati ljudskost nekog društva mora zaviriti i u njegove tamnice. Očima raspetog Krista društvo se vidi takoreći »odozdo«.

2. *Demokratizacija politike* je onaj program koji polazi od ljudskih i građanskih prava i tako organizira državne ustanove da su one u službi ljudi, a ne ljudi zbog države. Državna sila i vršenje vlasti danas se može općenito samo opravdati pozivajući se na ljudsko dostojanstvo i ljudska prava. To ne vrijedi samo za unutrašnju nego i za vanjsku politiku jedne države. Državnoj vlasti postavljena su ljudska prava kao granice iznad kojih ona gubi svoju legitimnost. Barmaska teološka deklaracija u petoj tezi kaže: »Ona (Crkva) podsjeća na kraljevstvo Božje, na Božju zapovijed i pravednost, a time i na odgovornost onih koji upravljaju i onih kojima se upravlja.« Sjećanje na kraljevstvo Božje, po mome mišljenju, i vladajućima i onima kojima se vlada ne dopušta da svoje potencijalne neprijatelje »zastrašuju« globalnim uništenjem ABC oružjem. Sjećanje na kraljevstvo Božje, međutim, po mome mišljenju, zahtijeva da se miješamo u unutrašnje stvari drugih država ako se grubo povređuju ljudska prava.

3. *Socijalizacija gospodarstva* ne znači razvlašćenje i podržavanje već pravednu raspodjelu mogućnosti rada i dobiti, i to svim sudionicima, tj. muškarcima i ženama, ljudima sadašnjeg i budućih pokoljenja. U svakom društvu postoji socijalni ugovor. Ali ima i nenapisani ugovor pokoljenja. Danas se radi o sljedećem: a) o pravednoj raspodjeli mogućnosti rada i života u poprečnom presjeku ovoga društva i b) o pravednoj raspodjeli mogućnosti rada i života u uzdužnom presjeku idućih pokoljenja. Budući da su djeca najnezaštićeniji članovi, a buduća pokoljenja nemaju svoga glasa u današnjim se odlukama na njih svaljuju troškovi za sadašnje dobiti. To se protivi pravednosti kraljevstva Božjeg.

4. *Naturalizacija naše kulture* naziva se danas i našom »ekološkom reformom«. Današnja je kultura težila da podredi prirodu te da je učini korisnom za čovjeka. Budući da će se kultura morati uklopiti u kozmički zadane uvjete i paziti na pravo sustvorova ako čovječanstvo želi preživjeti. Priroda se radi same sebe mora braniti od razarajućeg posezanja čovjeka. Zvuči paradoksalno, ali je istina: čovječanstvo će preživjeti samo ako ljudi ne budu više u središtu čovjekove kulture. Niti

je čovjek kruna stvorenja, niti je sve stvoreno radi njega. Ljudi su stvorenja u velikoj zajednici stvorenja, stvoreni na slavu Božju kao i nebesa koja veličaju slavu Vječnoga.

5. *Ekstraveritirana orijentacija Crkve na kraljevstvo Božje* mora doći na mjesto moderne introvertirane orijentacije Crkve prema kraljevstvu. Crkva ne postoji radi sebe same nego radi Isusove stvari. Svi vlastiti interesi Crkve — očuvanje stanja, širenje svoga ugleda — moraju se podrediti interesima kraljevstva Božjeg, inače su neopravdani. Ako duh i ustanove Crkve odgovaraju kraljevstvu Božjem, onda je to Crkva Kristova; protive li se kraljevstvu Božjem, onda Crkva gubi opravdanost svoga postojanja i postaje suvišnom religiozno-iluzornom zajednicom.

Orijentacija Crkve kraljevstvu Božjem danas znači: *Evangelizacija i oslobađanje*. Božansko se poslanje Crkve sastoji u navješćanju Evandjelja o kraljevstvu Božjem svim ljudima a ponajprije siromasima u ovom svijetu, da se tako pobudi vjera koja nas ovdje uzdiže, a onamo nam daje sigurnost vječnoga života. Božansko poslanje Crkve jest i u tome da potlačenima donese slobodu, poniženima dostojanstvo, obespravljenima pravo. Evangelizacija i oslobađanje se međusobno dopunjuju kao uzdizanje satrtih duša u vjeri i ozdravljenje napaćenih tjelesa. Ovo je poruka bazičnih zajednica kao i zajednica u Južnoj Americi, Aziji i Africi: ovdje spada nerazdruživo zajedno: misijski nalog Kristov i revolucionarni imperativ, propovijed obraćenja i preokret nepravednih odnosa u gospodarstvu i politici prema većoj pravednosti: mir s Bogom i zalaganje za miroljubiviji svijet. Gdje se bliži kraljevstvo Božje tu se okuplja narod Božji, navješćuje poruku o kraljevstvu i vodi svijet prema spasenjskom obraćenju. Crkva je zajednica koja evangelizira i oslobađa, inače nije niti Kristova niti Crkva uopće.

(S njemačkoga preveo dr. NEDJELJKO ANTE ANČIĆ)

FIRSTLY KINGDOM OF GOD

Summary

The author explains biblical concept of kingdom of God. He observes it in historian-biblical understanding and invites at realisation of it in our life.